

"Welcome" to Europe: How Media and Immigration Affect Increasing Euroscepticism

M. van Klingeren

Nederlandse Samenvatting

“Welkom” in Europa: Hoe media en immigratie een invloed hebben op toenemende eurosceptis

Sinds de oprichting van de Europese Unie heeft Europa al vele transities doorgemaakt. Er zijn verscheidene verdragen getekend en de EU breidde zich tot op heden uit van 6 naar 28 landen. Bovendien werd er door de jaren heen nieuw Europees economisch, veiligheids- en sociaal beleid gevormd. Dit betekent ook dat er sinds de jaren vijftig langzaam maar steeds meer politieke macht van een nationaal naar supranationaal niveau (de EU) is verschoven. De jaren negentig staan daarbij bekend als een keerpunt. Waar de EU in eerste instantie nog voornamelijk economische doelen stelde, worden de pijlen nu ook op sociaal-cultureel beleid gericht. Dit gebeurde nadat het verdrag van Maastricht, in 1992 werd getekend. Het beleid dat op dit moment ingevoerd werd en vanaf het midden van de jaren negentig in Europese lidstaten van kracht was, beïnvloedde meer dan ooit het dagelijks leven van de Europeanen. De rol van Europa in de nationale politiek en de invloed op het publiek werd sindsdien dan ook steeds prominenter. Bovendien verandert de politieke positie van de Europese Unie nog altijd.

In de literatuur wordt beargumenteerd dat de machtsverschuiving ervoor zorgde dat mensen kritischer werden ten opzichte van de Europese Unie. Een groot deel van de Europeanen zag de voordelen van het EU lidmaatschap wel in, maar een steeds grotere groep werd sceptisch ten opzichte van de EU en haar beleid. Negatieve gevolgen van Europees beleid reflecteerden op de Europese Unie en zorgden ogenschijnlijk voor een groeiend aantal eurosceptici. Maar aangezien de informatievoorziening over de EU voor het grootste deel wordt verzorgd door de nieuwsmedia, worden ook deze media regelmatig aangewezen als zijnde van invloed op de stijgende eurosceptis. Voor Europa is de steun van haar inwoners van cruciaal belang. Zij zorgen ervoor dat beleid wordt toegepast, dat afspraken worden nageleefd en dat Europa een eenheid kan vormen (Europese integratie).

Dit proefschrift bekijkt op systematische wijze de invloeden van de bovengenoemde factoren op de houding van Europeanen ten aanzien van de Europese Unie. Het beslaat de periode van het midden van de jaren negentig tot het einde van de jaren tweeduizend. De nadruk ligt hierbij op sociaal-cultureel beleid, aangezien dit sinds de jaren negentig steeds prominenter is geworden. In vier empirische hoofdstukken wordt getracht bestaande eurosceptis te verklaren, maar de focus ligt met name op het verklaren van de trend. Oftewel de vraag: Waarom wordt men steeds eurosceptischer?

In het eerste empirische hoofdstuk (hoofdstuk 2) wordt de verwachting getoetst dat sociaal-culturele factoren (ook wel zachte factoren genoemd) over de jaren heen een steeds belangrijkere rol zijn gaan spelen vis-à-vis economische factoren (ook wel harde factoren genoemd) bij het verklaren van eurosceptis. Door het verschuiven van het zwaartepunt van economisch naar meer sociaal beleid vanuit de EU, wordt veelal aangenomen dat Europeanen steeds meer zachte factoren mee zijn gaan nemen in hun mening over de EU. Om erachter te komen of dit daadwerkelijk zo is, vergelijk ik in dit hoofdstuk de invloed van harde en zachte indicatoren in het midden van de jaren negentig met die in het midden van de jaren tweeduizend. Hieruit blijkt dat zachte indicatoren over het algemeen een groter aandeel van de aanwezige eurosceptis verklaren dan harde factoren. Er is echter geen verschil tussen de jaren negentig en tweeduizend. Dat betekent dat identiteit- en culturele factoren altijd al een belangrijke rol hebben

gespeeld. De rol van zachte factoren is, tegen de genoemde verwachting in, niet toegenomen door een toename in de betrokkenheid van de EU bij sociaal-cultureel beleid.

In hoofdstuk 3 kijk ik naar de relatie tussen nieuwsmedia en publieke opinie. Hier schets ik de verwachting dat de media een belangrijke rol spelen in de manier waarop het publiek denkt over Europa. Maar gezien de toenemende concurrentie binnen het medialandschap, is het ook voor de diverse media van cruciaal belang te luisteren naar de mening van het publiek en hierin mee te gaan om zo inkomsten te maximaliseren. Doordat de media geneigd zijn om voornamelijk negatief nieuws te rapporteren, wat het publiek negatiever maakt, waar vervolgens door de media weer op gereageerd wordt met opnieuw negatieve berichtgeving, ontstaat er een negatieve spiraal. Je kunt dus veronderstellen dat hierdoor de nieuwsmedia steeds negatiever worden over de Europese Unie en de eurosceptis zou stijgen. De resultaten van deze studie geven echter aan dat het publiek met name beïnvloed wordt door negatieve berichtgeving in de nieuwsmedia en niet door positieve berichtgeving, maar dat dit effect niet wederzijds is. Met andere woorden de media worden niet beïnvloedt door de publieke opinie. Dit betekent dat de nieuwsmedia het publiek sceptischer kunnen maken, maar dat dit niet leidt tot een zichzelf versterkende negatieve spiraal.

In hoofdstuk 4 richt ik me op de invloed van de media en omgevingsfactoren (ofwel 'werkelijke' factoren) op de houding ten aanzien van immigratie. Zo kijk ik, zoals eerder onderzoek al uitwees, of het aantal immigranten dat een land binnenkomt een negatieve invloed heeft op de houding van mensen ten opzichte van immigratie. Over de rol van de media hieromtrent is echter minder bekend. Daarom onderzoek ik of de aanwezigheid van berichtgeving over immigranten in de nieuwsmedia en de toon in deze mediaberichtgeving van invloed zijn op de mening van mensen. Aangezien er weinig overlap is tussen werkelijke en media-factoren, verwacht ik dat het beeld dat mensen hebben grotendeels gebaseerd is op wat ze om zich heen zien en hoe dit geportretteerd wordt in de media. Kortom, ik verwacht van beide een grotendeels onafhankelijk effect op houdingen ten aanzien van immigratie. De resultaten geven aan dat inkomende immigrantengroepen ervoor zorgen dat mensen significant negatiever worden ten aanzien van immigratie, terwijl het relatieve aantal aanwezige immigranten er niet toe doet. Media-aandacht versterkt ook negatieve houdingen, terwijl negatieve berichtgeving over immigratie geen effect uitoefent. Positieve berichtgeving reduceert daarentegen negatieve houdingen ten aanzien van immigratie. De resultaten wijzen uit dat de media invloed uitoefenen op immigratieattituden bovenop en tegelijkertijd met werkelijke factoren.

In het laatste empirische hoofdstuk (hoofdstuk 5) bekijk ik hoe men denkt over het immigratie en grensbeleid van de Europese Unie. De nadruk ligt hierbij op de manier waarop de media dit onderwerp bespreken en in hoeverre de argumenten in deze berichten afwijken van het standpunt van mensen over het onderwerp. Dit doe ik met behulp van een experiment, waarbij mensen voorafgaand en na afloop van het lezen van een artikel gevraagd wordt naar hun mening over dit onderwerp. Er waren verschillende artikelen waarin zowel een bepaalde toon werd aangeslagen (positief, negatief of beide; dit is een zogeheten "toon-frame") als wel een zekere mate van conflict werd weergegeven (matig of sterk; dit is een "conflict-frame") over het onderwerp. Ik verwachtte dat het toon-frame ervoor zou zorgen dat mensen positiever of negatiever werden (meegingen met de dominante toon in het bericht), terwijl het conflict-

frame er juist voor zou zorgen dat mensen zekerder werden over hun eerder genoemde houding en daardoor minder snel geneigd waren hun mening aan te passen. Door mensen bloot te stellen aan beide frames, met ogenschijnlijk tegengestelde effecten, kon ik zien of de verwachte effecten nog wel overeind zouden blijven, ondanks de aanwezigheid van het andere frame. De resultaten lieten zien dat een sterker conflict-frame zorgt voor stabiliteit in de houdingen van mensen ten aanzien van het Europese beleid, terwijl toon-frame er juist voor zorgt dat mensen hun mening veranderden. Ook al verzwakte het effect van toon iets, het bleef overeind ondanks de aanwezigheid van het conflict frame in het artikel over het immigratie en grensbeleid van de EU.

Maar hoe zijn de bevindingen van deze vier hoofdstukken nu gelieerd aan de toenemende trend aangaande eurosceptis? Door de hoofdstukken heen vind ik dat individuele factoren, zoals sociaal-economische status, geslacht en een extreme links-rechts positie invloed hebben op hoe men denkt over de Europese Unie. Daarnaast speelt ook de economische situatie in de EU landen een rol. Maar deze factoren zijn niet dusdanig structureel veranderd tussen de jaren negentig en eind jaren tweeduizend, dat deze de geleidelijke toename van eurosceptis in deze periode zouden kunnen verklaren. Hiervoor moeten we kijken naar de factoren die wel zijn veranderd.

Eén van de belangrijkste bevindingen was dat negatief nieuws een sterker effect uitoefende op EU attitudes dan positief nieuws. Een systematische groei in de hoeveelheid negatief nieuws over de EU zou dus een gedeeltelijke verklaring kunnen bieden voor de stijgende eurosceptis. Ondanks dat er geen groei waar te nemen is in negatieve berichtgeving, is er wel een constante dominantie van negatief nieuws, wat op den duur ook kan leiden tot meer sceptis. Daarnaast is het aantal berichtgevingen over immigratie in dezelfde periode geleidelijk gestegen. Mijn bevindingen gaven aan dat het aantal berichtgevingen over immigranten leidt tot negatievere houdingen ten aanzien van immigratie, en dit laatste leidt weer tot meer negatieve houdingen ten aanzien van Europa. Daarom hebben nieuwsmedia niet alleen de potentie om een direct, maar ook een indirect effect uit te oefenen op eurosceptis. Maar totaal eenduidig is het effect van de media niet. Het effect van positieve berichtgeving op houdingen ten aanzien van immigratie heeft de potentie om eurosceptis te reduceren wanneer hier een structurele daling van zou zijn. Maar aangezien er geen structurele trend is in meer of minder positief immigratienieuws, draagt dit niet bij aan de verklaring voor toenemende eurosceptis. De aanwezigheid van immigrantengroepen bleek geen effect te hebben op houdingen ten aanzien van immigratie, terwijl de toestroom van immigranten een klein significant effect uitoefende. Aangezien vooral het begin van de jaren negentig een grote toestroom aan migranten kent, biedt dit geen verklaring voor de geleidelijke toename van eurosceptis.

Al met al kan hieruit geconcludeerd worden dat een toenemende zichtbaarheid van het immigratieonderwerp in de media een bijdrage levert aan de verklaring van toenemende eurosceptis. Maar belangrijker nog is de bevinding dat negatief nieuws een effect heeft op toenemende eurosceptis. En dat een constante aanwezigheid van voornamelijk negatieve berichtgeving wel degelijk kan leiden tot een groeiend aantal eurosceptici binnen Europa.